

Punten voor lezing dd 15-11-2010 voor de Culturele Kring "Divertimento" ten huize van Jan en Carolien Ingen Housz, Puccinilaan 10, Enschede

Tijdsindeling:

<i>Totaal beschikbare tijd: 135 min.</i>		<i>muziek</i>	<i>tekst</i>	<i>pauze</i>
14:15	Inleiding	-	15	
	Muziekvoorbeelden + toelichting			
14:30	1. Pianoconcert, deel I	8	7	
14:45	2. Het Paleis van de Droomkoning	11	9	
15:05	3. Koorliederen, deel I en II (2x)	8	12	
15:25	PAUZE	-	-	15
15:40	4. Fluitsonate, deel II en III	7	8	
15:55	5. Partita, deel II en III	4	6	
16:05	6. Onvoorwaardelijk	5	10	
16:20	Discussie/uitloop lezing	-	<u>10</u>	
16:30	Einde	<u>43</u>	<u>77</u>	15
Totaal-generaal: 43 + 77 + 15 = 135 min.				

Inleiding:

- 14:15: aanloop

Citaat (Pijper): "*Muziek zegt datgene wat alleen in muziek gezegd kan worden*". Een dergelijke stelling lijkt, letterlijk genomen, iedere discussie over muziek, en dus eigenlijk ook de hele musicologie, overbodig te maken (sommige componisten weigeren dan ook hooghartig iedere discussie over hun muziek onder het motto: "*je moet luisteren, en als je het dan niet begrijpt, kan ik je ook niet helpen*") en is dan ook te strikt gesteld. Muziek ontstaat in het diepe onderbewuste, buiten de rede om, b.v. in de half-slaap (één van de werken die u gaat horen gaat over dromen) of in zelf-contemplatie (meditatie), maar passeert op weg naar boven hogere bewustzijnslagen en neemt daar elementen van mee. Hierover is discussie mogelijk en zelfs nodig om de zuiveringsprocessen, waarbij overbodige en storende elementen worden verwijderd, te sturen en te benoemen. Men kan zeggen: pratend over muziek eet men de buitenste vetranden van het ruwe product af, waardoor de muzikale kern overblijft. Deze kern is dan inderdaad datgene wat alleen in muziek gezegd kan worden, en daar moet de discussie ook stoppen.

In de loop van deze lezing zult u delen uit 6 werken horen: 3 vóór en 3 na de pauze (nader omschreven in hand-outs). Dit komt overeen met ongeveer 3 kwartier muziek en de rest toelichting.

- 14:20: levensloop

Geboren in muzikaal gezin: vóór de lagere school noten leren lezen en schrijven: beroep componist was eerste bewuste beroepskeuze: oudst overgeleverde manuscript: "Acht Miniaturen voor piano" (1938); geschreven onder invloed van Duitse muziek, met name: Liederschatz (niet: "*Kun je nog zingen, zingen dan mee*"), Mozart, Beethoven, Schubert.

Ambitie later bijgesteld: er bleken ambachtelijke vaardigheden nodig: piano, theorie, slagwerk, trompet, arrangeren, dirigeren; op conservatorium wordt dat geconcentreerd aangeboden en geabsorbeerd; daarbuiten moet dat d.m.v. lessen, cursussen en zelfstudie aangeleerd worden; duurt langer, maar alle informatie is toegankelijk of verkrijgbaar: er is geen excuus voor ignorantie.

Om economische redenen scheikunde gestudeerd en daarin werkzaam geweest tot pensioen (vgl Borodin), daarna full-time muzikant (dirigent, pianist), componist na 2001: leeftijd volgens BS 79, maar als componist hooguit 29. Achteraf gezien hebben alle kronkels toch zin gehad: de cirkel is rond en alles heeft z'n plaats gekregen.

- 14:25: basis voor het componistschap

Doel (in muziek en wetenschap) primair: iets maken waar een ander "iets mee kan", maar daarnaast zeker ook: iets maken waar je ambachtelijk plezier aan beleeft bij het realiseren: het gevoel dat

iedere noot op z'n plaats staat (check: iedere verandering = verslechtering). Het belangrijkste element in de muziek is de expressie: vorm, inhoud en stijlmiddelen zijn hiervan afgeleid. Actuele vraag: wat draagt een hedendaags/klassiek componist bij aan de maatschappij? Antwoord in begrip "Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen"; dit houdt o.a.in: deelnemen aan organisatorische activiteiten; muziek schrijven is niet het hele verhaal (hoe aantrekkelijk ook); collectiviteit vs individualisme; analogie: kathedraal/koraalrif (in de wetenschap meer gemeengoed dan in kunsten); componist zaait, de maatschappij oogst; schaalgrootte is secundair.

Inhoud:

Voor de pauze: concrete, benoembare onderwerpen

(1) Muziek op beelden (illustratief, verhalend)

- 14:30: vb.1, Pianoconcert, deel I

Tonaal begin (*fis klein*); toelichting op hoofdmotief (zigeuner- en andere toonladders); invloed Balkan-volksmuziek, met name hier: Bartók (3^e pianoconcert); imitatio vs emulatio (alleen materie is imiteerbaar, niet de geest); bekend vs nieuw; systeem = beredenaarbaar vs vrije fantasie = navoelbaar; vorm (i.c. sonate-) en inhoud (i.c. seizoenen) bepalen de muziek (was indertijd essentieel voor het voltooiën van dit deel): van losse stenen tot mozaïek (letterlijk: componeren = samenstellen): "*het is niet de inspiratie, het is de keuze*" (Ravel): "*schrijven = schrappen*", "*minder = meer*", "*learn to kill your darlings*".

Sinds einde 20^e eeuw grote keuzevrijheid in middelen: in principe zijn alle stijlmiddelen geoorloofd, maar er is een persoonlijk gekozen systeem nodig: anders dreigt willekeur bij de componist en afhaken bij het publiek. Dit zijn de bewuste, en dus benoembare lagen waar de ruwe inspiratie doorheen moet om aan de oppervlakte te komen: inspiratie komt als *blok* naar boven, moet in hapklare brokken gezaagd worden t.b.v. de spelers.

- 14:45: vb.2, Het Paleis van de Droomkoning

Verklaring van inhoud (boek Henriette van Eyk, scenario in hand-out); symfonisch gedicht als genre beladen door de pompeuze voorbeelden uit de 19e eeuw (Liszt, Strauss); remedie: niet alles voor 100% willen zeggen ("zaaien", "*choses dites à demi*": Debussy, men moet spankracht van de eigen vondsten niet overschatten, en de fantasie van de toehoorders niet onderschatten); verwijzen naar tekst "*Dromen en muziek*" (onderbewuste vs bewuste logica); ruimte laten voor eigen fantasie toehoorder, maar concretisering als ballet of tekenfilm ook mogelijk.

Analoge voorbeelden: strijkkwartet/Magic Winter; boek Tove Jansson(Trollvinter)

(2) Muziek op teksten

- 15:05: vb.3, Koorliederen op Oost-Europese volkspoëzie (deel I en II [2x])

Factor zingbaarheid; oriëntatie op Oost-Europese, niet zozeer Anglo-Saksische landen; verdere toelichting op modi, met name de Istrische; afleiding vanuit melodisch mineur (analoog aan afleiding kerk-toonaarden van majeur); ook in jazztheorie gevonden (Istrisch = daar: "*altered scale*" of "*verminderd hele-toonstoonaard*"); voorbeelden op piano: Wilhelmus op Istrische wijze, thema's deel I, II en III; teksten in hand-out.

Analoge voorbeelden: koorliederen op Nederlandse kindervoëzie; boek Gerrit Komrij

- 15:25-15:40: Pauze

Na de pauze: abstracte onderwerpen

(3) Absolute muziek (spelelementen: thema's, motieven, ritmes, klanken, emoties); dichterbij de onbenoembare kern van de muziek

- 15:40: vb.4, Fluitsonate, deel II en III

Toelichting op accoorden (= verticaal vs modi = horizontaal) deel II ("Aquarium": water vs lucht); opbouw accoorden op basis van verminderde kwinten (verminderd septiem-accordeo en afgeleiden); vijfklanken maximum (daarboven: clusters); idem bij polyfonie (voorbeeld: Bach vs Varèse); verklaring term "Aksak" e.a. ritmes.

- 15:55: vb.5, Partita, deel II en III

Toelichting op titels: "Terugblik op Giovanni Gabrieli": "*what if*"-vraag: als Gabrieli de moderne gelijkzwevende temperatuur en de moderne koperen blaasinstrumenten had gekend, + de mogelijkheid van variabele ritmes, hoe zou zijn muziek dan geklonken kunnen hebben? (refereren aan Strawinski, "Monumentum pro Gesualdo") en "Motu proprio"= (1) reactionaire encycliek Pius X uit 1903 over de z.i. enig juiste muziek voor de RK-eredienst, (2) (hier, enigszins provocerend) "op eigen kracht", "naar eigen inzicht", "my way" etc.

Ander voorbeelden: instructieve muziek voor Suzuki-leerlingen, beiaardmuziek

Diversiteit: ambitie om na ieder voltooid werk weer nieuwe wielen te willen uitvinden; rol van toeval bij vinden onderwerpen ("objets trouvés"); invloed van opdrachten.

(4) Ideële/conceptuele/filosofische muziek

Verder afdalen in het onderbewuste: meer intuïtie dan systeem: persoonlijke verbazing

- 16:05: vb.6, Onvoorwaardelijk (live-uitvoering)

Verklaring van inhoud (boek Jorge Bucay) en vorm: rol onderbewustzijn; taak muziek: mensen in een bepaalde stemming brengen; muziek is hier bij uitstek geschikt voor (overdenking, meditatie); sluit aan op de magische kant van de muziek; analoog aan Symphoniae Sacrae van Gabrieli, Die sieben Kreuzworte van Haydn, aria's in cantates van Bach; 20^e eeuw: Pärt, Vasks, Kantsjeli, Ten Holt; persoonlijke voorkeur voor intuïtieve (Debussy Etudes), gecondenseerde vormen (minder = meer: zie boven).

Andere voorbeelden: Give us Peace, Dialogen

16:20 Discussie/uitloop lezing

16:30 Einde